

Grażyna Pańko¹
Joanna Zajączkowska²

Złoty wiek Wawelu. Złoty wiek Rzeczypospolitej.

Zajęcia integrujące wiedzę
z języka polskiego, historii,
muzyki i plastyki
w szkole podstawowej

Integracja wiedzy jest sprawą ważną i korzystną dla uczniów, ponieważ może stanowić dla nich motywację do uczenia się, ze względu na osiągnięte satysfakcje i radość zdobywania wiedzy oraz uzyskanie przekonania, że wiedza jest ze sobą ściśle powiązana, że tworzy całość.

21 września 2000 r. w ramach Festiwalu Nauki w Szkole Podstawowej Nr 71 we Wrocławiu odbyły się zajęcia prezentujące taki sposób uczenia się, którą jako poster (plakat) Autorki prezentują na tej konferencji.

Czas zajęć wynosił 90 minut a rozpoczynała je tematyka historyczna, czyli określenie miejsca w przestrzeni, gdzie znajduje się Wawel – pokazanie na mapie i określenie położenia Krakowa. Te zadania na plakacie obrazuje mapa i odnoszący się do niej napis: **Wawel w przestrzeni**. Następnie uczniowie określili czas, który był złotym wiekiem dla państwa polskiego, czyli okres panowania Zygmunta Starego i jego włoskiej żony Bony oraz ich syna Zygmunta Augusta, tj. wiek XVI, co zaznaczyli na linii chronologicznej. Mogli te postaci zobaczyć na reprodukcjach portretów (na plakacie umieszczone obok widoków wawelskiego zamku i jego dziedzińca), a zatytułowane: **Władcy Rzeczypospolitej – mieszkańcy Wawelu**. Z kolei usłyszeli od piszącej te słowa informacje o przebudowie zamku krakowskiego w stylu renesansowym i zostali zaproszeni do wawelskich wnętrz – komnaty, Sali Poselskiej, sypialni króla Zygmunta Starego. Tę część plakatu anonsuje napis: **Wawel od środka – wnętrza i ich dekoracje**. Młodzież miała zwrócić uwagę na elementy charakterystyczne: kształt okien, zdobiony kasetonowy sufit, zdobienia pod sufitem (fryz), mozaikową podłogę, dekoracje ścian tkaninami (arrasy), meble. Mogli przyjrzeć się dokładniej kasetonom sufitu Sali Poselskiej i ich reprodukcjom zamieszczonym na znaczkach Poczty Polskiej, prezentujących Głowy Wawelskie. To był element wiedzy z plastyki – znaczek jako forma graficzna, więc dzieło sztuki, a jednocześnie element komunikowania się ludzi i propagowania tego, co cenne w kulturze plastycznej danego kraju.. Tę część plakatu określa napis: **Sala Poselska – Głowy wawelskie, czyli wygląd ówczesnych mieszczan**. Rysunki torsów postaci wyraźnie informowały o fryzurach ówczesnych Krakowian.

¹ Grażyna Pańko, dr hab., prof. Uniwersytetu Wrocławskiego.

² Joanna Zajączkowska, Kolegium Nauczycielskie im. G. Piramowicza we Wrocławiu.

Następnie uczniowie oglądali arras. Starali się określić gdzie powstawały, z jakiego materiału i jaką tematykę prezentowały. Pomogła w tym analiza przezroczy. To z nich odczytali kto był fundatorem tej wawelskiej ozdoby – symbol imion władcy: Sigmundus Augustus, symbole Korony i Litwy (Orła w koronie i Pogoń litewską) oraz datę powstania – 1560. Resztę informacji usłyszeli od prowadzącej zajęcia. Analizując obrazy odczytywali tematykę biblijną i liczne elementy krajobrazu, roślin, zwierząt i dziwnych postaci ludzkich. W tej części lekcji oglądali też serię znaczków „Arrasy wawelskie”, a jeden z nich, prezentujący jelenia w przyrodzie, miał zwrócić uwagę, że człowiek tamtych czasów cenił przyrodę. Ten znaczek był jakby łącznikiem między tematyką historyczną i polonistyczną. Ta część plakatu zatytułowana jest: **Arrasy – dar króla Zygmunta Augusta oraz informacje o ludziach renesansu w nich zawarte.**

Kolejna część zajęć i tym samym plakatu dotyczyła renesansowych okien. Uczniowie mogli przypomnieć sobie ich kształt dzięki oglądanym na przezroczach wnętrzom wawelskim oraz umieszczonym w sali - korytarzu rysunkom okien w naturalnej wielkości, charakterystycznych dla renesansu (wykonanym na zajęciach z plastyki). Na posterze umieszczone jest jedno z nich oraz fragmenty arkad i portalu. Po obejrzeniu tego materiału ilustrującego okno przyszła pora na pracę pisemną zaproponowaną przez polonistkę, mgr J. Zajączkowską – uczniowie mieli opisać swoje okno. Mieli uwzględnić wielkość, kształt, materiał z którego jest zrobione, barwy, te elementy które szczególnie zwracają uwagę, jego położenie, samodzielnie ustalając kolejność wymienionych wyżej. Było to nawiązanie do opisu okna w ich pokoju, które to zadanie wykonywali wcześniej. Tę pracę uczniów obrazuje zdjęcie zamieszczone na plakacie. W czasie wykonywania tej pracy uczniom towarzyszył renesansowy utwór *Dance Polonaise* z płyty: *Dances de la Renaissance*, wydanej przez Harmonia mundi, a wykonany przez Clemenctic Cosort. Miał on dopełnić obraz życia codziennego ówczesnych ludzi, żyjących na Wawelu.

W dalszej części „polonistycznej” uczniowie poznali postaci i krótkie biografie Mikołaja Reja i Jana Kochanowskiego, goszczących czasem na Wawelu i poszukiwali głównej myśli towarzyszącej ludziom renesansu dzięki wysłuchaniu utworu M. Reja *Żwierzątka*:

*Więc zwierzątka rozliczne pod drzewy bujają,
Rogi dziwne i barwy osobliwe mają.
Łosie, łanie, jelenie, sarny, danijele
Bynajmniej się nie bojąc, chodzą sobie śmiele.
Niemasz tam ani strachu, ani żadnej trwogi,
Głaszcze je kto chce, chodząc za uszy, za rogi.
Bo tam nie masz niedźwiedzia ani lwa straszego,
Ni tygrysa ni zubru srodze bodzącego.
Zajączkowie z króliki z krzów się wyrwiają
A panienki z nimi igrając biegają.*

Następnie czytali fragmenty *Pieśni IX* J. Kochanowskiego:

*Chcemy sobie być radzi?
Rozkaż, panie, czeladzi,
Niechaj na stół dobrego wina przynaszają,
A przy tym w złote gęśli albo w lutnią grają.*

*Kto tak mądry, że zgadnie,
Co nań jutro przypadnie?
Sam Bóg wie przyszłe rzeczy, a śmieje się z nieba,
Kiedy się człowiek troszcze więcej, niżli trzeba.
A nigdy nie zabłądzi,
Kto tak umysł narządzi,
Jakoby umiał szczęście i nieszczęście znosić,
Temu mężnie wytrzymać, w owym się nie wznosić.*

Po omówieniu tematyki obu utworów myśl, że człowiek cieszył się przyrodą, drugim człowiekiem i że *nic co ludzkie nie było mu obce* stała się uczniom bliższa (zapisa-
no ją na plakacie: **Idea renesansu – „nic co ludzkie nie jest mi obce” w tekstach**).

Na plakacie zamieszczone zostały oba utwory, ze względu na to, że nie zawierają ich podręczniki, a dość trudno wybrać oryginalny utwór zrozumiały dla trzynastolatka, prezentujący jeszcze oryginalny język wtedy używany.

Zajęcia zakończył pokaz jarzyn, które pojawiły się jako pożywienie na wawelskim dworze, umieszczonych na półmisku z napisami objaśniającymi, a znanymi do dziś jako włoszczyzna.

Ich prezentacja odbyła się w postaci scenki dramatycznej w wykonaniu uczniów – Zygmunta Starego i królowej Bony. Ten element zabawy miał uatrakcyjnić zajęcia i ułatwić zapamiętanie nowego pojęcia.

Tę część zajęć prezentuje również zdjęcie umieszczone na plakacie pod napisem: **Co ze „złotych” renesansowych czasów przetrwało do dziś, czyli o pojęciu, które można zobaczyć – włoszczyzna.**

Warto jeszcze przytoczyć przykład ewaluacji zajęć polegających na opisywaniu okna: *Czego się nauczyłem?*

- określać wielkość i kolor rzeczy,
- układania dobrych zdań,
- uważnie obserwować otaczający mnie świat,
- rysować z opowiadania,
- różnymi określeniami mówić o danej rzeczy,
- moja wyobraźnia się powiększyła,
- dokładnie słuchać i czytać polecenia,
- obserwować bacznie to, co nas otacza i co dzieje się wokół nas dzieje,
- próbowałem wyobrazić sobie okna i łóżka opisane przez kolegów,
- poruszyła się moja wyobraźnia,
- opisywać i zapamiętywać szczegóły, na które zazwyczaj nie zwracam uwagi,
- opisywać i zapamiętywać,
- zwracać większą uwagę na rzeczy, które posiadam,
- pisać z natchnieniem,
- uważnie przyglądać się przedmiotom i ludziom,
- czytania, pisanie, rozumienia,
- korzystania z informacji,
- wykorzystywania wiedzy w praktyce,
- dało mi to niepewną już mniej przyszłość,
- docenić pracę innych,

- z wielkim zaciekawieniem patrzeć, dawniej patrzyłem na moje okno jak na zwykłe, a teraz patrzę jak na bardzo ciekawe okno, ta lekcja nauczyła mnie patrzeć z zaciekawieniem i cierpliwie,
- jak opisywać przedmioty,
- że okna są bardzo ważnym elementem domu,
- wyobrażać sobie poprzez dane mi informacje rzeczy, które moi koledzy opisali,
- określać rzeczy, które dobrze znamy i widzimy na co dzień,
- pisać wypracowania,
- naszkicować to, czego jeszcze nie widzieliśmy,
- że gdyby ktoś napisał o tym oknie (z ul. Menniczej) opowiadanie byłabym zachwycona.

Te zajęcia miały określone cele, a ich ujęcie operacyjne prezentuje poniższa tabela, która zamieszczona została na postrze:

Cele zajęć :

Hasło z podstawy programowej: *Uczenie istnienia w kulturze, w wymiarze symbolicznym i aksjologicznym, by stawiała się wewnętrzną i osobistą własnością dziecka.*

Cele operacyjne ukazane w czynnościach uczniów:

<i>Co robią uczniowie?</i>	<i>Umiejętności, które zyskują</i>
Odnajdują na mapie Kraków, na osi czasu zaznaczają czas panowania Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta, czyli „złoty wiek” czas: 5 minut	uczniowie umiejscawiają w przestrzeni miejsca i wydarzenia, potrafią je umieścić w czasie
Oglądają Wawel na przezroczach lub foliach (komentarz nauczyciela i uczniów), poznają wnętrza i ich charakterystyczne elementy (sufit kasetonowy, okna, arras), dowiadują się o zdarzeniach i mieszkańcach, rozumieją czym był Wawel, dlaczego jest ważnym zabytkiem i czym jest dziś; oglądają jarzyny ułożone na półmisku nazywane <i>włoszczyzną</i> ; wykonują ćwiczenie dramowe (np. „stop klatka”) związane z poznanymi wydarzeniami czas: 25 minut	uczniowie analizują obrazy, odczytują informacje w nich zawarte dotyczące mieszkańców Wawelu i ludzi żyjących w Polsce w XVI w.- w tym symbole narodowe, poznają władców i wybitnych ludzi oraz zyskują ich wyobrażenie; mają wyobrażenie i znają pojęcie kasetony , arrasy ; oceniają rolę siedziby władcy jako centrum administracyjnego i kulturalnego; rozumieją dlaczego dziś jest to muzeum i zabytek klasy „0”; umieją łączyć informacje i wnioskować na ich podstawie; uświadamiają sobie wartość Wawelu jako zabytku ważnego nie tylko dla Polaków, sens prezentowania zabytków na znaczkach (środek komunikacji i prezentacja najcenniejszych zabytków); potrafią kojarzyć zabytki i wydarzenia z postaciami; zyskują wyobrażenie pojęcia <i>włoszczyzna</i> uczniowie prezentują przeżycia związane z poznanymi wydarzeniami.
Słuchają muzyki renesansowej czas: 5 minut	uczniowie poznają reprezentatywny zabytek muzyki renesansowej, czyli czynnie uczestniczą w kulturze

Opisują okno renesansowe, wybrane z tablicy-planszy. W czasie czytania prac słuchający ustalają, które okno zostało opisane czas: 15 minut	uczniowie opisują element architektury tak, by odbiorca mógł go sobie wyobrazić; rozpoznają styl renesansowy, wskazują jego elementy
Czytają tekst M. Reja <i>Żwierzątka</i> i ustalają, do którego obrazu z Wawelu by on pasował czas: 10 minut	uczniowie czytają tekst poetycki, dostrzega jego kontekst we wskazanym dziele plastycznym; uczniowie odbierają i cenią walory zmysłowe języka staropolskiego
Słuchają fragmentu <i>Pieśni IX</i> J. Kochanowskiego i notują na marginesie tekstu: zaznaczają elementy charakteryzujące nadawcę czas: 15 minut	uczniowie analizują tekst poetycki, formułują wnioski, uczą się notować; uczniowie znają obyczaje i poglądy człowieka renesansu
Notują ważne informacje o Polsce złotego wieku (w trójkach) czas: 10 minut	uczniowie redagują notatkę syntetyzującą, potrafią współpracować w zespole i wartościować zdobyte wiadomości
Oceniają zajęcia – wypełniają ankietę ewaluacyjną czas: 5 minut	uczniowie samooceniają się

Cele ogólne można określić następująco:

- uczeń poznaje fakty historyczne i wybrane zabytki Wawelu z czasów renesansu – przebudowa Wawelu, Sala Poselska i charakterystyczny sufit kasetonowy – „głowy wawelskie”, okna, arras – dar Zygmunta Augusta oraz polskie postacie renesansowe (Zygmunt Stary, Bona Sforza, Zygmunt August, M. Rej, J. Kochanowski),
- uczeń obcuje z dziełami sztuki poprzez reprodukcje zabytków i znaczki (grafika),
- odczytuje teksty literackie z tego okresu i odnajduje myśl „człowiekiem jestem i nic co ludzkie nie jest mi obce”.

W zajęciach opisanych wyżej zastosowano następujące **metody pracy**: samodzielna praca uczniów z mapą, ilustracjami (folie lub przezrocza), z tekstem literackim: M. Rej, *Żwierzątka* i J. Kochanowskiego fragm. *Pieśni IX*, elementy dramy (żywy obraz, stop klatka), tworzenie opisu i notatki, pogadanka (na podstawie informacji zdobytych w czasie lekcji, elementy prostego wykładu).

W zajęciach zastosowano następujące pomoce: Mapa: *Rzeczpospolita w XVI w.*, przezrocza „Wawel” lub folie prezentujące widok Wawelu, dziedziniec tego zamku, Sala Poselska i któraś z komnat wawelskich, reprodukcje arrasów i znaczków z arrasami i głowami wawelskimi, nagranie *Dance Polonaise* z płyty *Dances de la Renaissance* wyd. Harmonia mundi, plansze przedstawiające okna renesansowe, teksty *Żwierzątek* M. Reja i fragmenty *Pieśni IX* J. Kochanowskiego (dla każdego ucznia), czyste kartki do notowania, ankietka ewaluacyjna.

Opisane zajęcia były dla uczniów ciekawe i zostały na długo zapamiętane o czym świadczą ich późniejsze wypowiedzi.

